

שיחה לעם

רעיון תמציתי לפרשת השבוע - מהרבי מליובאוויטש

שבת מנשה - באי-כוחו של משה

הסיבה לכך שהדבר נעשה דווקא על-ידי משה נעוצה בכך שכל העניינים המהותיים בעם-ישראל נפעלו על-ידי משה רבנו; הן בנוגע לתורה שבאה על-ידו - "משה קיבל תורה מסיני"⁸, והן בנוגע לגאולה העתידה שמישיח יקבל את כוחו ממשה, כמאמר חז"ל "משה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון"; עד כדי כך שאף "תורה חדשה" שמישיח ילמד את ישראל כבר ניתנה על-ידי משה במתן-תורה, אלא שמישיח יוציא זאת מן ההעלם אל הגילוי.

לאור האמור, ניתן להבין מדוע נתן משה לחצי שבט מנשה חלק בעבר הירדן (חוץ-לארץ): מכיוון שהרחבת הארץ בגאולה העתידה ("רחיב ה' אלוך את גבולך") הוא עניין מהותי בעם-ישראל - לפיכך הוצרך משה לפעול **מעין דוגמת** הרחבת הארץ, והדבר נעשה על-ידי נתינת עבר הירדן לבני שבט מנשה⁹.

נמצא, שבנוסף לכך שנחלתם של בני מנשה בעבר הירדן לא היתה מרצונם הפרטי אלא בהוראת **משה רבנו** - הם גם לא וויתרו על הישיבה בארץ-ישראל, שהרי **חלקם** ישבו בארץ! ואילו התיישבותם החלקית בעבר הירדן היתה על-מנת לפעול דוגמת התיישבות בזמן הגאולה - שחלק מהעם יישב בארצות קיני קניזי וקדמוני (שעתידות להסתפח לחבל ארץ-ישראל).

לפי זה נוכל להבין מדוע בחר משה את בני שבט מנשה דווקא שיקבלו חלק זה בעבר הירדן. שבט זה הצטיין בחיבה מיוחדת לארץ היעודה¹⁰, כמוכח מסיפור התורה שבנות צלפחד - שהיו ממשפחתו של מנשה - עמדו לפני משה וכל העדה (מעשה שחרג מאופן ההנהגה של "כל כבודה בת מלך פנימה") ודרשו "תנה לנו אחוזה"¹¹.

הדבר אף נרמז בשמו - מנשה: יוסף קרא לבנו 'מנשה' באומרו "נשני אלוקים.. את כל בית אבי", כלומר, אלוקים הרחינו מבית אבי (יעקב). שם כזה מבטא געגועים עמוקים ל'בית אבא' ומביא לתשוקה והחלטה קבועה בנפש לא להתנתק מה'שורשים'.

בעבודה הרוחנית השם 'מנשה' מזכיר ליהודי שהימצאותו בגלות היא ארעית, ומתוך כך מתעוררת אצלו ההרגשה שמקומו האמיתי הוא בבית אביו - גאולה העתידה. לפיכך נבחר שבט מנשה דווקא לשבת בעבר הירדן, שזהו מעין דוגמת הרחבת הארץ שתהיה לעתיד.

כך בימי 'בין המצרים' שאנו מתאבלים על החורבן: הצער והאבל ממלאים את לבנו ומזכירים לנו שאין זה המצב האידיאלי עבור יהודי, וממילא עומדים אנו בתשוקה מתמדת וגעגועים עזים לגאולה שלימה.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק כח שיחה א)

ב פרשתנו מסופר על בקשתם של בני גד ובני ראובן לנחול את עבר הירדן המזרחי - מקום המשופע בשטחי מרעה נכדרש לצאנאם הרב. בקשה זו נדחתה על-ידי משה בטענה כי הדבר ייתפס בעיני העם כהתחמקות מכניסה לארץ ומהשתמטות ממלחמות הכיבוש. משה הוסיף להוכיחם בחריפות רבה ואף השווה אותם למרגלים בכך שהרתיעו את ישראל מלהיכנס לארץ ובאו על עונשם.

אולם לאחר שהבהירו שאין הדבר נובע מהפחד לעמוד במערכה מול האויב, ואף התחייבו לעמוד בראש כוחות הנלחמים בכיבוש הארץ - נענה משה לבקשתם.

כאשר קוראים את המשך הפסוקים נתקלים בפסוק מעורר פליאה: "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן **ולחצי שבט מנשה** בן יוסף את ממלכת סיוחון...". כלומר: לאחר סיכום התנאי נתן משה את עבר הירדן לא רק לראובן וגד היוזמים, אלא אף לחצי שבט מנשה שכלל לא הוזכר בכל המשא-ומתן עם משה. ולכאורה, הדבר דורש ביאור: כיצד נכנסו לתמונה חצי שבט מנשה? הלא הם כלל לא ביקשו זאת ממשה רבנו!

כך גם משמע מדברי הירושלמי¹ שבני גד ובני ראובן נטלו את נחלתם **מעצמם**, ואילו חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמם. מכיוון שכך, בדברי השבח בהבאת הביכורים - לא יכולים בני גד וראובן לומר "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתנה לי ה'", שכן, הם נטלו חלק אדמה זו מעצמם; לעומתם, חצי שבט מנשה יכולים לומר זאת בהבאת הביכורים - כיוון שלא לקחו מעצמם.

לאמיתו של דבר, מצינו מפורשות בדברי חז"ל שנחלת בני גד ובני ראובן נחשבת כחיסרון ועניין שלילי (למרות שמשה נענה לבקשתם), כלשון המדרש² "אתם חיבתם את מקינכם יותר מן הנפשות"³; אך חצי שבט מנשה כלל לא מוזכר בדברי הגנאי הללו. יתירה מכך: העובדה שנחלתם הגיעה ביוזמת משה - נחשבה להם למעלה ולדבר חיובי (כמובן גם ממקומות נוספים⁴). ונשאלת השאלה: מהי המעלה בהתיישבות חצי שבט מנשה בעבר הירדן מחוץ לארץ-ישראל?

להבנת העניין, יש להקדים את המסופר בחומש דברים, שקודם פטירתו עלה משה על הר העברים כדי לראות את הארץ המובטחת⁵. ומוסבר במפרשים⁶, שראיה זו פעלה והחילה קדושה בארץ, כפי שחז"ל⁷ אומרים: "כל [מה] שהראהו הקב"ה למשה - חייב במעשר".

¹ מסכת ביכורים פרק א' הלכה ח' וב'פני משה' שם.

² במדבר-רבה פרשת נשא פרשה י"ד פסקא ז'.

³ וכסיום המדרש: "ועליהם נאמר 'נחלה מבוהלת'". ראה רש"י פרק ל"ב פסוק ט"ז:

"חסים היו על ממונם יותר מביניהם ובנותיהם - שהקדימו מקניהם לטפם".

⁴ כמובן מכך שחז"ל (במדבר-רבה פרשת נשא, פרשה י"ד פסקא ז') רמזו על נחלתם של שבט מנשה בעבר הירדן בין **המעלות** הרמוזות בקרבנות הנשיאים שהביאו לחנוכת המזבח.

⁵ כלשון הפסוק (פרק ל"ד פסוק א'): "ויראהו ה' את כל הארץ.. ויאמר אליו זאת

הארץ אשר נשבעתי לאברהם.. לזרעך אתנה...".

⁶ ראה צפנת-פנח על התורה בדברי הפסוק.

⁷ מסכת בבא-בתרא דף נ"ו עמוד א'.

⁸ עד ש"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש [בתורה] - הכל ניתן למשה מסיני".

⁹ אף לדעות שגם עבר הירדן נכלל בארצות שהובטחו לאברהם בברית בין הבתרים - זוהי הסיפה על "ארץ כנען **לגבולותיה**" (כפי שמפורט בפרשת מסעי, תחילת פרק ל"ד).

¹⁰ רש"י במדבר פרק כ"ז פסוק א'.

¹¹ פרק כ"ז פסוק ד'. במיוחד לדברי המדרש באשר לקרבנו של מנשה בחנוכת המזבח, שהיו כמה פרטים הקשורים עם נטילת חלק בארץ (כנ"ל).